

Trojaktová štruktúra: porovnanie troch vybraných diel

Gabriela Staněková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Kabinet teoretických studií

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Gabriela STANĚKOVÁ**

Osobní číslo: **K10230**

Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**

Studijní obor: **Multimedia a design – Audiovize**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **1. Teoretická část:
Trojaktová struktura: Porovnání tří vybraných děl**

**2. Praktická část:
Scénář hraného filmu, délka minimálně 30 min.**

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 15 normostran textu bez započítání obsahu, rejstříku a obrazových příloh.

Formální podoba: 1 ks v pevné vazbě s popisem na hřbetu i horní desce spolu s CD-R. Dále 2 ks práce, které mohou být v kroužkové vazbě. Práci je třeba rovněž odeslat do knihovny UTB Zlín v elektronické podobě ve formátu pdf.

Pokyny k vypracování: prostudujte a analyzujte dostupné materiály z profesního hlediska a formulujte závěry a získané vědomosti.

2. Praktická část:

Výstupní dílo:

- 1 ks datového CD s elektronickou podobou scénáře, filmové povídky a námětu ve formátech doc a pdf
- 3 ks scénáře v kroužkové vazbě
- 1 ks tištěného souboru obsahující: synopsi, námět a filmovou povídku.

Všechny odevzdané materiály musí splňovat vnitřní technické normy AAV a musí být řádně popsány (jméno, název, logo fakulty, formát, rozlišení). Součástí celé práce budou rovněž podklady pro katalog FMK UTB ve Zlíně.

Na samotném nosiči CD-R odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz. Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz. Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

<http://filmmakeriq.com>

Ives Lavandier – Writing drama

CIEL', MARTIN: Film, ilúzia a akcia, Bratislava 1992, ISBN 80- 85-187- 03 - 5

MONACO, JAMES: Jak číst film. Albatros, Praha 2004. ISBN 978-80-00-01410-4

PÚAZEWSKI, JERZY: Filmová řeč. Orbis, Praha 1967

BLECH, RICHARD a kolektiv: Encyklopédia filmu, Obzor 1993, ISBN: 8021502193
(80-215-0219-3)

SCHNEIDER, STEVEN JAY : 101 hororu, ktoré musíte vidieť, než umřete, Slovart ČR, 2010,
ISBN: 9788073913199

SCHNEIDER, STEVEN JAY: 101 sci- fi filmu, ktoré musíte vidieť, než umřete, Slovart ČR,
2010, ISBN: 9788073913205

SCHNEIDER, STEVEN JAY: 1001 filmů, které musíte vidět, než umřete, Volvox Globator,
2006 , ISBN: 8072075608

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Ludovít Labík, ArtD.**
Ústav animace a audiovize
Datum zadání bakalářské práce: **2. prosince 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **14. května 2014**

Ve Zlíně dne 2. prosince 2013

doc. Mgr. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

Mgr. Silvie Stanická, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně

13.12.2013

GABRIELA STANELOVÁ *Stanelová*

Jméno, příjmení, podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výtěžku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT:

STANĚKOVÁ, Gabriela: *Trojaktová štruktúra: porovnanie troch vybraných diel*. [Bakalárska práca]. Univerzita Tomáše Bati v Zlíne (Zlín, Česká republika). Fakulta multimediálnych komunikácií. Ateliér Audiovizie. Vedúci práce: Doc. Ľudovít Labík, ArtD. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár. Zlín, 2014.

Témou bakalárskej práce je analýza prvkov trojaktovej štruktúry vo vybraných európskych a domácich snímkach. V úvodnej časti sa venujem porovnávaniam oboch štruktúr a jednotlivým súčasťam, ako Aristotelovej drámy, tak trojaktovej štruktúry. Okrem komparácie oboch štruktúr sledujem príbehy hlavné a vedľajšie, motívy a túžby postáv na žánrovo odlišných dielach.

Kľúčové slová: trojaktová štruktúra, expozícia, bod zvratu, akt, Aristoteles, zápleтка, háčik, hlavný príbeh, vedľajší príbeh

ABSTRACT:

STANĚKOVÁ, Gabriela: *The Three Act Structure: Comparison of Three Selected Works*. [Bachelor Thesis]. Thomas Bata University in Zlín. Faculty of Multimedia Communications. Department of Animation and Audiovisual Art. Bachelor Thesis director: Doc. Ľudovít Labík, ArtD. Degree of qualifications: Bachelor. Zlín, 2014.

The theme of the thesis is to analyze the elements of the three act structure in selected European and Slovak movies. The introduction deals with comparison of both structures and components, as the Aristotle's drama and the three act structure. In addition to the comparison of the two structures I follow with main stories and subplots, action and relational line, motive and desire of the main characters on different genre works.

Keywords: three act structure, exposition, turning point, act, Aristotle, inciting incident, the hook, main plot, subplot

Ďakujem vedúcemu mojej bakalárskej práce, doc. Ľudovítovi Labíkovi, ArtD.,
za odborné vedenie, cenné rady, pripomienky a pomoc pri jej spracovaní.

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej práce a verzia elektronicky nahraná do
IS/STAG sú totožné.

Zlín, 10. mája, 2014

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 VÝBER FILMOV.....	10
2 ŠTRUKTÚRA DRÁMY PODĽA ARISTOTEĽA.....	11
3 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA A DRÁMA.....	13
4 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA.....	15
4.1 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA - AKT I	15
4.2 AKT II.....	16
4.3 AKT III.....	17
5 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA PODĽA BLAKEA SNYDERA.....	19
6 ŽÁNRE.....	20
6.1. HOROR.....	20
7 OBSAH DRÁMY AGORA A BATHORY.....	21
7.1 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA V DRÁME AGORA.....	21
7.2 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA V DRÁME BATHORY	24
7.3. POROVNANIE PRVKOV ŠTRUKTÚRY AGORA - BATHORY	27
8 OBSAH DRÁM KATYŇ A NEDODRŽANÝ SĽUB.....	28
8.1 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA DRÁMY KATYŇ.....	28
8.2 TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA DRÁMY NEDODRŽANÝ SĽUB.....	31
8.3 POROVNANIE PRVKOV FILMOV KATYŇ A NEDORŽANÝ SĽUB.....	34
9 OBSAH HOROROV REC A ZLO.....	35
9.1. TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA HORORU REC.....	35
9.2. TROJAKTOVÁ ŠTRUKTÚRA FILMU ZLO.....	38
9.3 POROVNANIE PRVKOV FILMOV REC A ZLO.....	40
ZÁVER.....	41
BIBLIOGRAFIA.....	42

Úvod

„Postava je dej.“

F. Scott Fitzgerald

V 19. storočí došlo k ohromnému rozšíreniu obrazových foriem populárnej zábavy. Priemyslová éra ponúkala možnosť masovej výroby svetelných obrazov, fotografických albumov a ilustrovaných príbehov.¹ Ranné spôsoby rozprávania príbehu priniesol Georges Méliès či Griffith. Edwinovi S. Porterovi sa často pripisuje nakrútenie prvého dejového filmu Život amerického hasiča (Life of an American Fireman). Pred nakrútením Života amerického hasiča (1903), vzniklo mnoho, snád' stovky inscenovaných hraných filmov.¹ Filmári došli k záveru, že filmy by si mohli získať a udržať divákovu pozornosť vtedy, ak bude každý aspekt príbehu na plátne tak jasný, ako je to len možné. Vo filme sa tak postupne ustálilo reťazenie príčin a následkov. Jedna udalosť mala mať zreteľný účinok, ktorý mal za následok ďalší účinok atď.² Veľmi zjednodušenou definíciou príbehu je jeho polarizácia na cieľ a napätie: túžba je dušou filmu, nebezpečenstvo je jeho telom. Práve tieto nástrahy, argumenty, či poľená pod nohy, ktoré ohrozujú cieľ postavy sú základom vnútorného napätia príbehu...³

Za vyslovenou túžbou sa ukrýva motivácia. Prečo naša postava chce to, čo chce? Silná dramatická potreba, túžba, snaha po dosiahnutí cieľa hrdinov popri paradigmatických proporciách určených štruktúrnymi bodmi (zápletkou, bodmi zvratu atď.) a trojčlennou architektúrou budovania motívov je rozhodujúcim spôsobom vytvárajúci skelet a dramaturgia filmového príbehu.⁴

¹ BORDWELL, D. - THOMPSNOVÁ, K.: Dejiny filmu, Praha, AMU/NLN 2007, s. 38 ISBN: 978-80-7106-8.

² BORDWELL, D. - THOMPSNOVÁ, K.: Dejiny filmu, Praha, AMU/NLN 2007, s. 51 ISBN: 978-80-7106-8.

³ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia, Bratislava, Školfilm 2005, s. 18 ISBN 80-96942.

⁴ LABÍK, L.: Dramaturgia strihovej skladby, s. 94 ISBN 978-80-87500-30-9.

1 Výber filmov

Trojaktová štruktúra je prezentovaná na európskych filmoch. Domáca produkcia – *Bathory*, *Nedodržený sľub a Zlo* a zahraničná produkcia španielskych filmov - *Agora* a *Rec*, ktorá je doplnená o poľský film *Katyň*. Filmy spája podobný žáner a žánrové prvky. V prípade hororov *Rec* a *Zlo* je filmové rozprávanie takmer identické. Motív druhej svetovej vojny a autentické historické udalosti utvárajú pozadie filmov *Katyň* a *Nedodržený sľub*. V dvojici porovnávaných filmov *Agora* a *Báthory* sú exponované silné ženské príbehy dvoch historických postáv, opäť na pozadí skutočných udalostí z histórie.

2 Štruktúra drámy podľa Aristotela

Klasická aristotelovská výstavba drámy smeruje k poznaniu prostredníctvom silného, intenzívneho zážitku, ktorý vychádza z dramatického napodobenia skutočnosti. Nie je to nemenný recept ani umelá štruktúra s pevným ohraničením jednotlivých stavebných častí, sú to len pulzujúce fázy poznávacieho procesu, ktorými denne, krok za krokom prechádza naše vedomie⁵ (graf 1).

EXPOZÍCIA

Predstavenie postáv, prvá scéna navodzuje náladu a rytmus celého filmu, priestor, v ktorom treba zaujať. Desať minút predstavuje desať strán scenára. Táto prvá desaťstranová jednotka dramatickej akcie je najdôležitejšou časťou scenára, pretože v nej musíte čitateľovi ukázať, čo je vaša hlavná postava zač, aká je dramatická premisa... a aká je dramatická situácia.[...].⁶ V expozícii má teda autor pomerne dosť času, divák je vnútorne pripravený dozvedieť sa čo najviac. Smerom ku kríze sa všetko dramaticky skrakuje. Čas sa kondenzuje, dlhšie vety, dokonca viacslabičné slová, ktoré divák v expozícii pokojne pozná, sa postupne skrakujú.⁷

KOLÍZIA

Kolízia znamená prvé zauzlenie deja, prvý dramatický rozpor. Prvýkrát tu na seba narazia protichodné záujmy protagonistov. Najdôležitejšou úlohou kolízie je vyvolať napätie, prebudiť očakávanie diváka a naznačiť vývoj, ktorým sa dráma bude uberať... Prvý rozpor zvyčajne otvára celú škálu možností ďalšieho rozvoja dramatických konfliktov.⁸ V priebehu kolízie sa začína indukovať napätie. Pre diváka je to prvý stav neistoty. Napätie stúpa retardáciou, oddáľovaním udalostí a riešení, na ktoré divák čaká.⁹ Prechod od expozície ku kolízii sa nedá presne vymedziť, býva často nepostrehnuteľný ako predel medzi kolíziou a krízou, niekedy dokonca až peripetiou.¹⁰

⁵ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.23. ISBN 80-96942.

⁶ FIELD, S.: Jak napsat dobrý scenár, s. 18 1994, ISBN : 80-87067-65-7.

⁷ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.23. ISBN 80-96942.

⁸ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.35. ISBN 80-96942.

⁹ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.37. ISBN 80-96942.

¹⁰ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.38. ISBN 80-96942.

KRÍZA

Kríza býva najdlhšou časťou drámy, je vrcholom drámy, ku ktorému smerujú všetky vektory napätia. Pre krízu je záväzná logická kauzálna väzba jednotlivých dejových motívov, náhoda tu nemá čo hľadať.¹¹ Nové postavy v tejto fáze drámy do deja nemajú vstupovať.

PERIPETIA

Peripetia znamená obrat v deji; práve tu sa v tragédii vyskytne náhle šanca na zmierenie protikladov, hrdinom svitne posledná nádej pred definitívnym pádom. V komédii, naopak, znamená poslednú prekážku pred šťastným koncom.¹²

V tejto časti Aristotelovskej drámy môžu do deja zasahovať náhody a môžu na scénu vstúpiť nové postavy, je to vôbec jediné miesto v diele, v ktorom sa môžu nové postavy vyskytnúť.

Peripetia znamená retardáciu napätia, celkové očakávanie sa však stupňuje ďalej. Tragický omyl tu zaznieva najsilnejšie, hrdina si uvedomí, že “ keby bol býval vedel”, mohol sa vyhnúť konfliktu, ktorého dosah už nemožno zmeniť.¹³

KATASTROFA ALEBO ROZUZLENIE

Katastrofa je uzavretie konfliktu hlavných síl. Postava drámy prichádza k definitívnemu poznaniu, jej úloha v deji končí. Uzavreté by mali byť aj všetky vedľajšie motívy a postavy...V dráme znamená katastrofa víťazstvo alebo pád hlavného hrdinu.[...] Čas sa tu opäť zrýchľuje.[...] Katastrofa sa odohráva zväčša v jednej veľkej scéne medzi tvármi hercov. Katastrofa je miestom najväčšej koncentrácie divákovej pozornosti.¹⁴

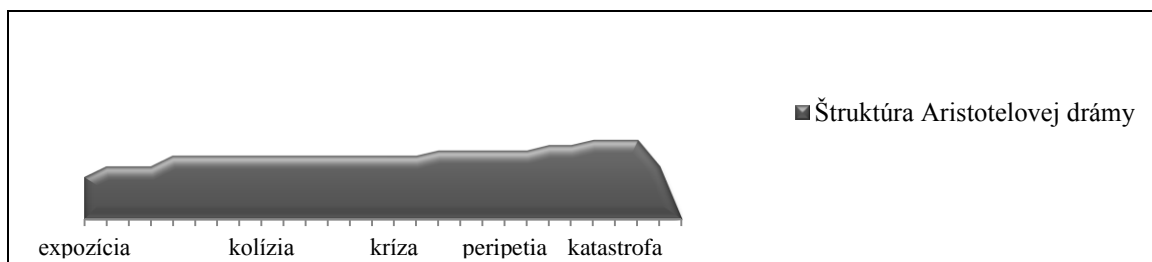
¹¹ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.39. ISBN 80-96942.

¹² GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.43. ISBN 80-96942.

¹³ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.44. ISBN 80-96942.

¹⁴ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.46. ISBN 80-96942.

Graf 1. Štruktúra Aristotelovej drámy

Zdroj: Vlastné spracovanie

3 Trojaktová štruktúra a dráma

Napriek tomu, že americká trojaktová štruktúra má na prvý pohľad podobnú stavbu akú postuloval Aristoteles – má tiež začiatok, stred a koniec – jej vnútorné rozloženie síl, ktoré formujú výpoveď, je úplne iné (graf 2). Do deja vstupujeme v presnom (kritickom) momente, aby sme predstavili premisu príbehu a internú dilemu hlavnej postavy (set- up – východisková situácia).¹⁵

Premisa sa viaže k tzv. *foreground story*, k zápletke v prvom pláne, vnútorné východiská hrdinu tvoria tzv. *background story*, druhý plán. Dramatická situácia sa pravidelne strieda – a to čoraz v kratších intervaloch. Dôraz sa kladie na čistotu premisy prezentovanú ako možnosť voľby medzi dvoma protikladnými možnosťami v podobe otázky: Čo sa stane, ak ... sa (napríklad) ženatý muž „pozabudne“ s druhou ženou? Forma otázky priamo ponúka priestor pre osobné rozhodnutie postavy a tvorivé hľadanie odpovedí, ktoré uzavrie až klimax (vyvrcholenie deja, posunuté do tretieho, záverečného aktu).¹⁶

Sám príbeh trojaktovky býva prezentovaný práve ako symbióza túžby a napätia: divák sa veľmi ľahko stotožní a identifikuje s protagonistom, ktorý chce niečo dosiahnuť alebo sa niečoho zbaviť, ale jeho protivník (antagonista) mu hádže poľenú pod nohy.

Prvý akt, set- up, po asi tridsiatich stranách scenára končí rozhodnutím protagonistu, zväčša nesprávnym. Chybné rozhodnutie postavy (plot point I. – bod zvratu č.1) otvára

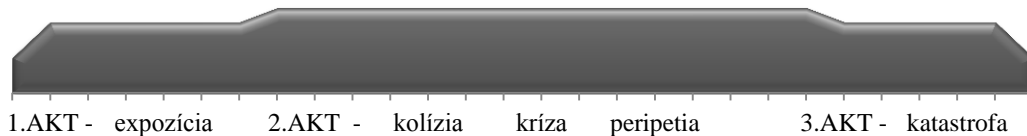
¹⁵ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.70. ISBN 80-96942.

¹⁶ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.71. ISBN 80-96942.

story ako akordeón, vstupuje do druhého aktu (struggle – zápas, konfrontácia), ktorý má približne 60 strán.¹⁷

Druhý akt je teda dejstvom konzekvencií. Dosahuje vrchol (plot point II.- bod zvratu č.2) vo chvíli, keď postava musí definitívne čeliť následkom svojho chybného rozhodnutia. Akordeón sa zatvára. Hrdina dostáva príležitosť preskúmať svoje vnútro, a to ho už dovedie k rozriešeniu (resolution) v treťom akte. Dej sa blíži k svojmu vrcholu (klimax), umiestnenom vo vzdialenosti od jednej do piatich strán pred koncom. Dáva odpoveď na základnú otázku, či protagonista uspel alebo zmúdreľ. Odpoveď znie obvykle áno. Uzavierajú sa všetky motívy, nasleduje obrodienie (redemption) a všetko sa vracia v podstate do starých koľají (obnovenie – restoration).¹⁸

Graf 2. Aristotelova dráma v premietnutí do trojaktovej štruktúry

Zdroj: vlastné spracovanie

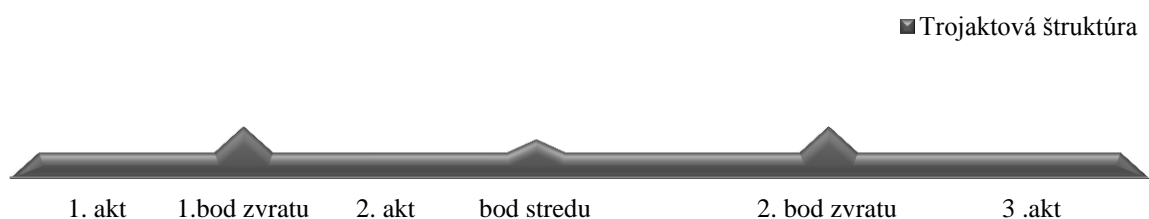
¹⁷ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s. 72. ISBN 80-96942.

¹⁸ GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s.73. ISBN 80-96942.

4 Trojaktová štruktúra

Členenie štruktúrálnych bodov na časovej osi v jednotlivých aktoch, umiestnenie bodov zvratu, ktoré sú deliacimi prvkami medzi jednotlivými zvratmi. **1. bod zvratu** (turning point) oddeľuje **1.akt** od **2. aktu**. Po bode stredu (mid point) nasleduje **2. bod zvratu**, ktorý oddeľuje **2.akt** od **3.aktu** (graf 3).

Graf 3. Trojaktová štruktúra

Zdroj: vlastné spracovanie

4.1. Trojaktová štruktúra – AKT I

1.akt: set – up (graf 4). Súčasťou prvého aktu je **háčik**. Háčikom (the hook, call to action, point of attack) môže byť akákoľvek nezvyčajná udalosť alebo zvrat, kríza alebo prekvapenie. Čokoľvek, čo presvedčí diváka ostať sledovať príbeh hneď v úvode rozprávania.¹⁹ **Výzva** (call to action), je obdoba rozvinutého háčika. Ide o vyslovenie otázky, kde možnou odpoveďou diváka je: „To je zaujímavé a čo bude teraz nasledovať?“²⁰ **Zápletkou** (inciting incident, the catalyst, disturbance, point of attack) vo filme vzniká podnet. Dramatická premisa (z lat. praemissa, t.j. sententia) je súd, z ktorého v úsudku vyplýva nový súd.²¹

Bod zvratu (turning point, plot point, breakpoint) je rozhodnutie hrdinu vykonať čin, ktorý zmení spôsob jeho doterajšieho života a núti ho vstúpiť do konfrontácie s nepriateľom.

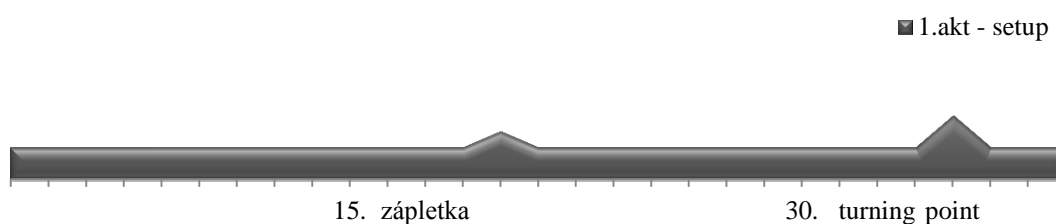
¹⁹ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s 31 ISBN 978-80-87500-30-9.

²⁰ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.32 ISBN 978-80-87500-30-9.

²¹ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.33 ISBN 978-80-87500-30-9.

Hrdina je vtiahnutý do nového sveta, riskantného a zvláštneho, neporovateľného s tým, v ktorom sme ho v úvode predstavili. Vo filmovom príbehu sa proti úsiliu hrdinu stavia množstvo prekážok a z určitého uhla pohľadu by sa viaceré z nich dali chápať ako body zvratu. Najdôležitejším znakom 1. bodu zvratu je, že je reakciou na príbehovo najdôležitejší problém hrdinu, ktorý vznikol zápleťou.²²

Graf 4. 1. akt - setup

Zdroj: vlastné spracovanie

4.2. AKT II

2. akt: confrontation (graf 5). Po dosiahnutí 1. bodu zvratu sa začína realizovať túžba protagonistu napraviť chybu alebo bojovať s chybou, ktorá sa udiala v zápleтке príbehu. Realizuje sa vedomá túžba, ale zároveň sa realizuje podvedomá túžba, pričom obidve túžby sú v konfliktnom vzťahu. Popri koncepcii rozvíjajúcich sa motívov a definovaní štrukturálnych bodov je vedomá alebo podvedomá túžba základnou dramaturgickou kostrou príbehu. Európsky typ filmu na konci necháva **vedomú a podvedomú túžbu** v konflikte (Dvojité život Veroniky, Muž z mramoru). Americký typ filmu na konci necháva vedomú a podvedomú túžbu v zmierení (The fighter, Forrest gump, The artist).²³

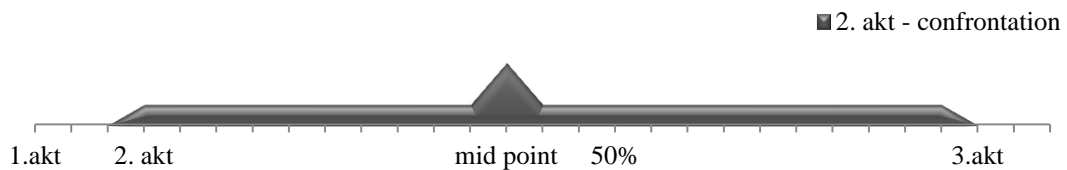
Mid point je miesto v strede filmu, keď dochádza k zmene nasmerovania príbehu. Psychologickým dôvodom jeho existencie je aj snaha autora predísť poklesu napätia diváka.²⁴ Mid point nemusí byť pravidlom.

²² LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.35 ISBN 978-80-87500-30-9.

²³ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.36 a s.37 ISBN 978-80-87500-30-9.

²⁴ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.40 ISBN 978-80-87500-30-9.

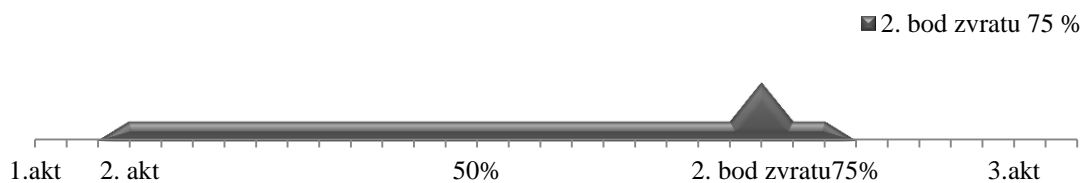
Graf 5. 2. akt - confrontation

Zdroj: vlastné spracovanie

2. bod zvratu (graf 6). Štrukturálny bod 2. (turning point) oddeľuje od seba 2. a 3. akt. Hrdina je na dne svojich síl a konečne ide začať svoj posledný boj s nepriateľom. Predchádza mu štrukturálny bod beznádeje, v ktorom sa zdá byť všetko stratené. Je to bezvýhodisková situácia, z ktorej sa hrdina musí dostať, aby dosiahol svoj cieľ.²⁵

Graf 6. 2. bod zvratu 75%

Zdroj: vlastné spracovanie

4.3. AKT III

3. akt: resolution (graf 7). Neznamená koniec, znamená riešenie. Po bode beznádeje kríza núti hrdinu vykonať čin. Ukazujeme, či cieľ je alebo nie je dosiahnuteľný. Zomrie hrdina alebo zostane žiť?²⁶ Príbeh musí končiť prekvapujúco a zároveň musí uspokojiť diváka.²⁷

²⁵ LABÍK, L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.42 ISBN 978-80-87500-30-9.

²⁶ LABÍK, L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.42 ISBN 978-80-87500-30-9.

²⁷ LABÍK, L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.42 ISBN 978-80-87500-30-9.

Vyvrcholenie - klimax

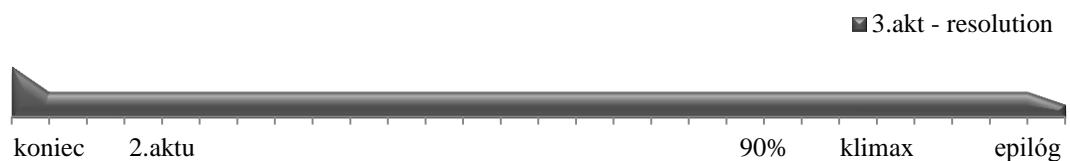
Klimax je akčným a emocionálnym vrcholom celého filmu. Naháňačka, determinácia časom, boj hrdinu proti presile.²⁸ Aj keď 3. akt zvykne byť kratší ako ostatné akty americkej drámy, jeho dôležitosť je rovnaká ako pri predchádzajúcich aktoch. Pri klimaxe hrdina musí nasadiť svoj život alebo všetko to najcennejšie, čo v živote dosiahol.²⁹

Dosiahnutím cieľa by mal byť konflikt. Keď hrdina svoj cieľ naplní, dosiahnutý cieľ by mal byť v konflikte s jeho okamžitým stavom. Nedosiahnutie cieľa hrdinom je automaticky konfliktom.³⁰

Po klimaxe prichádza záver – conclusion, denouement. Vo filme nestačí, aby hrdina cieľ dosiahol alebo nedosiahol, po klimaxe musíme hrdinu ukázať v jeho novom svete.³¹

Final image – má funkciu uzatvorenia príbehu a funkciu konfrontácie s úvodným záberom – **opening image**.³²

Graf č. 7.3. akt - resolution

Zdroj : Vlastné spracovanie

²⁸ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.43 ISBN 978-80-87500-30-9.

²⁹ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.43 ISBN 978-80-87500-30-9.

³⁰ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.43 ISBN 978-80-87500-30-9.

³¹ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.43 ISBN 978-80-87500-30-9.

³² LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.43 ISBN 978-80-87500-30-9.

5 Trojaktová štruktúra podľa Blakea Snydera

Tab. 1. Štruktúra trojaktovky Blakea Snydera na 110 – minútovej dĺžke filmu

	Originálny názov	čas
1. úvodná scéna	Opening image	1.min
2. pomenovanie témy	Theme stated	5.min
3. expozícia – charakteristika postáv, priestoru a vzťahov	Set-up	1.-10.min
4. zápleтка	Catalyst	12.min
5. úvaha - uvažovanie o možnostiach	Debate	12.-25.min
6. 1. bod zvratu – rozhodnutie konať	Break in two	25.min
7. 2. príbeh – vedľajší príbeh začína	B-story	30.min
8. komično a prekvapenia	Fun and Games	30.-35.min
9. stred filmu	Midpoint	55.min
10. charakterizácia antagonistov	Bad guys close in	55.-75.min
11. všetko je stratené	All is lost	75.min
12. bod beznádeje	Dark night of the soul	75.85.min
13. 2. bod zvratu – hrdina sa vzpiera osudu	Break into three	85.min
14. finále	Finale	85.-110 min
15. záverečná scéna	Final image	110.min

Okrem hlavného príbehu sa pozornosť diváka sústreďí aj na vedľajší príbeh, ktorý začína zhruba v 30. minúte filmu. Častým vedľajším (alebo druhým) príbehom je príbeh vzťahu alebo lásky. Obyčajne príbeh č. 2 je nositeľom témy filmu.³³

³³ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.48 ISBN 978-80-87500-30-9.

6 Žánre

Základné žánre sú tie, pri ktorých vieme usúdiť, že sú o niečom. O láske, o strachu, o hrdinstve, o boji nepriateľov, o boji dobra a zla.³⁴

Niektoré žánre sú megažánrami, sú obrovskými skupinami prepletencov mnohých variácií podžánrov.³⁵ Nadžánre: je to kategória žánrov, ktorá sa neustále zväčšuje. Pri nadžánroch nerozlišujeme v akom prostredí sa film realizuje, spôsob autorského prístupu a ani filmové techniky. Sú ako obrovský dom s mnohými miestnosťami obsahujúcimi základné žánre a subžánre alebo akúkoľvek kombináciu známych žánrov.³⁶

Na základe charakteru dramatického konfliktu vystupujú do popredia dva protichodné žánre, a to tragédia a komédia.³⁷

Medzi tragédiou a komédiou stojí dráma v užšom slova zmysle. Je to zmiešaný žáner, s obidvoma má isté znaky spoločné. Dej v dráme sa skladá z dramatických, ale aj z komických prvkov, ktoré plynulo nadväzujú. S tragédiou ju spája vážnosť pohľadu, ale v dráme je osud hrdinu vopred určený a rozhodnutý. Jeho úsilie nekončí pádom, je pánom svojho osudu a jeho prípadná smrť nebýva výsledkom osudových síl.³⁸

Ak sa na žánre pozeráme z hľadiska ich látky, divákove sny alebo predstavy sú pre mnohé z nich dôležitejšie ako simulovanie skutočnosti.³⁹

6.1 Horor

Horor, film o strachu. Tento žáner sa môže rozdeliť na tri podžánre. Záhada, zdrojom strachu je niečo, čo sa vymyká racionálnemu vysvetleniu, ako je to pri bytostiach z vesmíru, vedou zostrojené moštrá alebo maniáci; nadprirodzenosť, v ktorej zdrojom

³⁴ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.148 ISBN 978-80-87500-30-9.

³⁵ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.150 ISBN 978-80-87500-30-9.

³⁶ LABÍK,L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.153 ISBN 978-80-87500-30-9.

³⁷ GINDL-TATÁROVÁ,Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005,s.77 ISBN 80-96942.

³⁸ GINDL-TATÁROVÁ,Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s. 80 ISBN 80-96942.

³⁹ GINDL-TATÁROVÁ,Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, s. 83 ISBN 80-96942.

napätia sú iracionálne vlastnosti človeka; nadprirodzená záhada, kde diváci sú držaní pri hádaní medzi obidvoma možnosťami, nadprirodzenosťou a záhadou.⁴⁰

7 Obsah drámy Agora a Bathory

Agora a Bathory sú snímky vyobrazujúce život dvoch silných ženských charakterov vyčnievajúcich z konvenkcií danej doby. V Agore je zmapovaný život gréckej filozofky Hypatie, ktorá bola dcérou jedného z posledných členov alexandrijskej akadémie. Žila v čase narastajúceho náboženského fanatizmu, spochybňujúceho rovnocenné postavenie ženy v spoločnosti, v dobe uznania kresťanstva ako oficiálneho náboženstva. Hypatia túži odhaľovať tajomstvá vesmíru, budúci prefekt Orestes túži po Hypatii a otrok Dávid sa zmieta v túžbe nájsť si svoje miesto v spoločnosti, a aj v platonickej láske k Hypatii.

Bathory zobrazuje známu krvilačnú grófkú žijúcu kedysi na hrade v Čachticiach. Film je obhajobou osoby a života Alžbety Bathory. Vykresľuje jej milenecký vzťah k talianskemu maliarovi Merisimu a sústreďuje sa na pohnútky Alžbetinho úhlavného nepriateľa - antagonistu Turza, ktoré vyústia k tragickému koncu života grófkú.

7.1 Trojaktová štruktúra v dráme AGORA (dĺžka 127 minút, 2009, réžia Alejandro Amenábar, Španielsko; tabuľka 2; graf 8)

AKT I – SETUP

Opening image ponúka veľký celok na zemeguľu z vesmíru a je v dialektickom vzťahu s *final image*. Odkazuje na *tému* neustáleho bádania o zákonoch vesmíru filozofky Hypatie. Setup exponuje nielen pôsobenie Hypatie na škole, ale aj vzťahové príbehy (*related line*) a dramatickú premisu - konflikt kresťanstva a pohanov - cez postavenie ženy v spoločnosti danej doby. Hypatia sa otvorene stavia proti násiliu a snaží sa o zmierenie. Túžbu Hypatie (*vedomá túžba*), objavovať zákony vesmíru a učiť, naruší narastajúci náboženský konflikt. Exponovaná je otvorená nenávisť vyplývajúca z inej viery. V 8. minúte je takmer upálený pohan na námestí fanatickými kresťanskými parabolánmi (*háčik, the hook*). V 14. minúte dochádza k hádke medzi Orestom, Synésiom na pôde školy a Hypatia vyslovuje postoj:

⁴⁰ LABÍK, L.: Dramaturgia strihovej skladby, s.148 a 149 ISBN 978-80-87500-30-9

„všetci sme si rovni“ (*výzva, call to action*). V 27. minúte násilne pohania odpovedajú na urážku kresťanov, k čomu dáva súhlas otec Hypatie (*zápletka*) a vytvára omyl, ktorý neskôr ľutuje. Následkom je zahnanie pohanov do knižnice, pohanstvo je zakázané, knižnica vypálená a stáva sa z nej chliev. Hypatia sa snaží po útoku na knižnicu zachrániť aspoň niektoré cenné dokumenty a uteká s Orestom z knižnice (*1. bod zvratu - 47. minúta, obr. 1*).

AKT II - CONFRONTATION

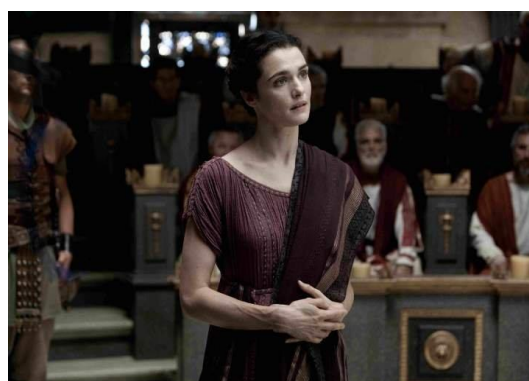
V 73. minúte sa Hypatia otvorene stavia proti násiliu zo strany kresťanov podporovaných biskupom Cyrilom, antagonistom, ktorý dostáva priestor v druhom akte (*mid point*). V tomto boji sa ocitá sama (*obr. 2*). Vo vedľajšom príbehu nasleduje posun. Hypatia dáva slobodu otrokovi Davidovi, ktorý ju napadne v dome a žiada ju o svoju smrť. Upokojí sa vzťah s Orestom, ktorý ťažko niesol jej odmietnutie a stáva sa priateľom Hypatie a neskôr ju bude chrániť. V druhom akte dostáva antagonista Cyril veľký priestor. Stáva sa biskupom a robí všetko preto, aby získal moc nad mestom. Otvorene vyzve Oresta, aby sa zriekol Hypatie, ktorú označí za čarodejnicu a to pred záverom druhého aktu. Priestor Hypatie na realizáciu jej túžby sa zužuje na pôsobenie v malej knižnici a učí deti. Nadalej však báda. V druhom akte dostáva priestor vedľajší príbeh Sinesiusa, ktorý obviňuje Hypatiu z učenia bludov a zároveň intriguje proti Orestovi. Hypatia je zo strany oboch vystavená nátlaku na prijatie kresťanstva, čo odmieta a posúva si svoj príbeh k tragickému koncu (*104. minúta - 2. bod zvratu*).

AKT III - RESOLUTION

V treťom akte Hypatia zamietne ochranu od Oresta, krátko na to je zatknutá parabolánmi a odvedená do knižnice. Bývalý otrok Dávid, ktorý Hypatiu platonicky nadalej miluje, parabolánov sleduje, nachádza vydesenú Hypatiu a sám ju zabije, aby ju ušetril pred krutou smrťou (*112. minúta - klimax*). *Final image* vyobrazenia Zeme z pohľadu vesmíru uzatvára filmový príbeh v dialektickom súlade s *opening image*. V epilógu odznie potvrdenie vedeckých teórií, ktorým Hypatia verila.

Obr. 1. Útek Hypatie z knihovny

Obr.2. Hypatia pred senátom

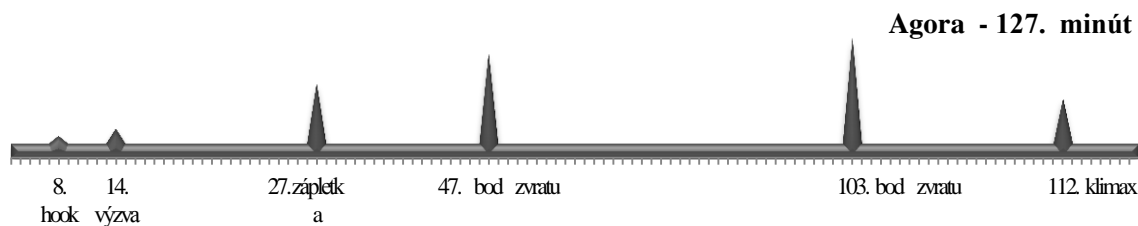
Vedľajšie príbehy tvoria vzťah Hypatie a Oresta, Hypatie a otroka Dávida, ktorý je poháňaný láskou k Hypatii a túžbou nebyť iba otrokom. Film sleduje vedľajší vzťahový príbeh Hypatie a jej otca. Akčný príbeh sa sústreďuje na zápas medzi kresťanstvom a pohanstvom a na boj Hypatie proti antagonistovi Cyrilovi.

Tab. 2. Trojaktová štruktúra filmu *Agora*

Prvok štruktúry		čas
háčik	konflikt kresťana a pohana, ktorého takmer upália	0,8,18
výzva	Orestes a Sinesius pred Hypatiou vedú spor pre vieru	0,14,00
Zápletka	Hypatia sa stavia proti násiliu, jej otec dáva súhlas k útoku	0,26,31
1.bod zvratu	zničenie knihovny a útek Hypatie	0,47,00
mid point	Hypatia pred prefektom kritizuje Cyrila a vyzýva na jeho zastavenie	1,13,04
2.bod zvratu	hrdinka bráni svoje presvedčenia pred prefektom	1,43,32
Klimax	protagonistka je napadnutá a zabitá otrokom Davidom	1,52,11

Zdroj : *Vlastné spracovanie*

Graf 8. Umiestnenie štruktúrálnych bodov podľa minút

Zdroj : Vlastné spracovanie

7.2. Trojaktová štruktúra v dráme Bathory (dĺžka 138 minút, 2008, réžia Juraj Jakubisko; tabuľka 3; graf 8)

AKT I – SET UP

Opening image - pohľad na zrúcaninu čachtického hradu, ktorá sa graficky mení na obývatelný hrad. Voicever (hlas túlavého mnícha Petra) vyslovuje pochybnosť, či grófka bola masovým vrahom alebo iba obeťou intríg. Už v úvode je vyslovená *téma* filmu a zároveň háčik (*the hook*). Bola grófka vrahom či obeťou? Vo *foregrounde* je vytvorený obraz 16. storočia cez vojnový konflikt kresťanov a pohanov (Turkov). Hlavná postava rieši svoju osamelosť a túžbu po láske (*background story*), exponovaný je záujem grófky o bylinky a anatómiu človeka, čo vytvorí okolo jej osoby množstvo nepráv a intríg zo strany kňaza Ponického. V *expozícii* je predstavený relationship line s talianskym maliarom Merisim (obr. 3) a exponovaná je postava bylinkárky a liečiteľky Darvúlie (obr. 4). V prvom akte menší priestor dostáva postava antagonistu – Turza, keď na bojisku prejaví svoju túžbu po grófke ako krásnej žene a Ferencovom veľkom majetku. V 18. minúte dáva grófka slúžke na obranu vysúvací nôž a sama tak pomôže nechtiac vzniku povier okolo upírov (*výzva, call to action*). Na šachovej partii grófka poníži Turza, keď prednosť dáva milencovi Merisimu a vytvára sa tým zápletká (30. minúta – *inciting incident*). Prvý akt sa končí otvoreným stretom grófky a Turza na pohrebe Ferenca (1. bod zvratu, *first plot point*).

AKT II – CONFRONTATION

Intrigy zo strany Turza a jeho ženy narastajú, ako aj rovnako otvorené obvinenia zo strany Ponického na adresu grófky. Uzatvára sa vedľajší príbeh s Darvúliou ktorá zomiera, podobne aj Alžbetin milenec Merisi. Viac je jasnejší boj Turza a grófky (*complicating action*). Pripravený prvý komplot proti grófke je prekazený mníchmi a Fickom. Grófka prechádza do otvoreného boja proti Turzovi (*character development* - vývoj postavy). Ten sa nevzdáva a Turzo očierňuje grófku pred šľachticmi s úmyslom dostať grófku pred súd. K tomu mu dopomôže zrada grófkiných zaťov, ktorým sľúbi časť grófkinho majetku. Druhému prepadnutiu sa grófka neubráni. Násilne je odvečená do väzenia a jej majetok je zabavený (*2.bod zvratu*).

AKT III – RESOLUTION

V záverečnom akte je Alžbeta Bathory odsúdená v neprítomnosti na doživotný žalár na Čachtickom hrade. Alžbeta si nakoniec vymodlí smrť a zhorí na posteli (*klimax*). V závere snímky Bathory odznie *epilóg*. Turzo je napriek výhre porazený, chce pre grófku riadny pohreb. Priznáva výhru Alžbety nad sebou a svoju lásku k nej. *Final image* nie je v dialektickom vzťahu s *opening image*.

Obr.3. Alžbeta s milencom Merisim

Obr.4. Turzo na súde

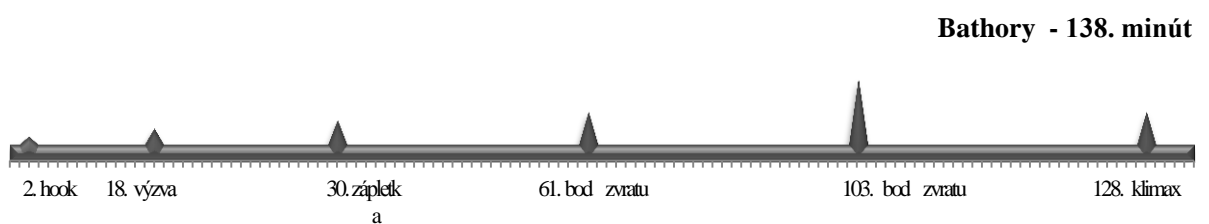
Film zachytáva akčný príbeh hrdinky Bathory, jej boj s Turzom. Vzťahový príbeh sleduje milenecký pomer Merisiho a Bathory. Jej vzťah k mladému maliarovi poukazuje na Alžbetinu *túžbu* po láske. Rozvíjaný je nešťastný vzťah k Ferencovi a subplot liečiteľky Darvúlie. Cez vzťahový príbeh Darvúlie sa divák dozvedá o boji grófky s chorobou.

Tab. 3. Trojaktová štruktúra filmu Bathory

Prvok štruktúry		Čas
Háčik	pochybnosť žobravého mnícha (voicover) o tom, či je grófka vrah alebo obeť	0,02,16
Výzva	grófka dáva slúžke zbraň v podobe bodáka dvojzubca	0,18,00
Zápletka	Alžbeta na šachovej partii vstupuje do otvoreného konfliktu s Turzom	0,30,00
1.bod zvratu	grófka otvorene na pohrebe Ferenca odmieta Turzovi vydať majetok	1,02,35
mid point	Alžbeta v amoku zabíja slúžku Sáru	1,09,12
2.bod zvratu	grófka je Turzom zajatá na vlastnom hrade	1,43,32
Klimax	grófka zomiera v plameňoch na posteli	2,08,06

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 9. Umiestnenie prvkov trojaktovej štruktúry v dráme Bathory

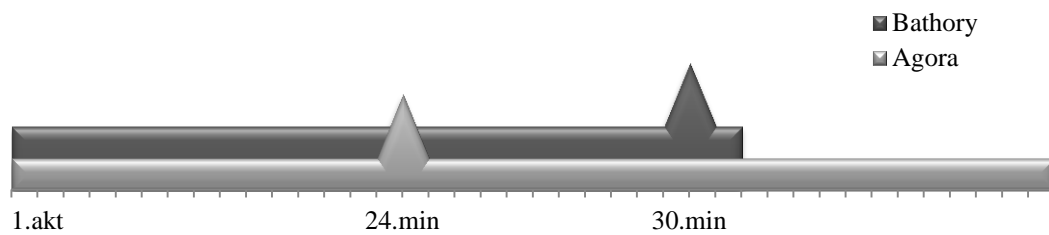

Zdroj : Vlastné spracovanie

7.3. Porovnanie prvkov štruktúry Agora - Bathory

Inciting incident v porovnávaných historických drámach v prvom akte prichádza pre diváka v prijateľnom čase a dáva tak predpoklady na udržanie divákovej pozornosti v ďalšej časti filmu (graf 10).

Graf 10. Umiestnenie inciting incident (zápletky) v drámach Agora a Báthory

Zdroj : Vlastné spracovanie

8 Obsah drám Katyň a Nedodržený sľub

Poľský film režiséra Andrzeja Wajdu rozpráva o osobných tragédiách postáv a udalostiach z druhej svetovej vojny. V tom čase bola zlikvidovaná poľská elita ruskou stranou v historickej udalosti známej pod názvom Katyňský masaker. Hlavná hrdinka Aňa sa snaží zachrániť svojho manžela pred zajatím, avšak on záchranu odmieta. Aňa sa z jeho osobného denníka dozvedá o jeho tragickom osude. Dráma *Nedodržený sľub* je príbehom slovenského Žida Martina Friedmana, talentovaného futbalového hráča. Ten prežije útrapy druhej svetovej vojny a prichádza takmer o celú rodinu, ktorá nedodrží daný sľub, že sa opäť zídu.

8.1. Trojaktová štruktúra drámy Katyň (dĺžka 117 minút, 2007, réžia Andrzej Wajda, Poľsko; tabuľka 4; graf 11)

AKT I - SETUP

Dramatická premisa filmu je exponovaná v úvodnom zábere (*opening image*): utekajúci Poliaci sú reálne a symbolicky uzavretí na železničnom moste, z jednej strany utekajú pred Nemcami a z druhej pred Rusmi. Vytvára sa nemožnosť úniku na žiadnu stranu (*3. minúta – háčik, the hook*). Ani v tejto snímke nie sú v dialektickom vzťahu *opening* a *final image*. Hlavná hrdinka Aňa sa snaží nájsť svojho muža dôstojníka - rotmajstra Andrzeja. Nachádza ho na stanici, medzi ostatnými zajatými dôstojníkmi, odkiaľ ich Rusi plánujú odvieť. Snaží sa ho presvedčiť (*vedomá túžba*), aby ušiel (*obr. 5*). Andrzej to odmieta a odchádza do zajatia (*13. minúta – zápleтка vzťahového príbehu*). Exponovaný je zároveň vedľajší príbeh otca, rotmajstra Andrzeja. Profesor Jan pôsobí na univerzite v Krakove, násilne je Nemcami odvedený aj s kolegami do zajateckého tábora. V prvom akte je exponovaná situácia v Poľsku počas druhej svetovej vojny, spolupráca ruskej a nemeckej strany, situácia v zajateckom tábore medzi poľskou elitou. Ide o akčný príbeh. Ďalší dôležitý vedľajší príbeh je vzťah poľského generála a jeho manželky. Okrem spomínaných dvoch vedľajších príbehov sledujeme subplot poručíka Jiřího. Jiří v zajatí dáva rotmajstrovi svoj sveter so svojim menom, a tak dochádza k neskoršej domnienke, že zahynul on a nie Andrzej. Aňa je stále presvedčená, že jej muž žije. Po vojne generálova žena pod nátlakom sleduje dokument usvedčujúci ruskú stranu zo zavraždenia 20 000 dôstojníkov (*0,53,08 – 1. bod zvratu akčného príbehu*). Vojna sa končí, Jiří navštevuje rotmajstrovu rodinu a Aňu informuje o smrti jej manžela.

AKT II - CONFRONTATION

Druhý akt začíná snahou Jiřího získat osobné veci po mŕtvom rotmajstrovi pre jeho rodinu. V Poľsku sa mení situácia, je pod nadvládou Ruska, ktoré propagandisticky informuje verejnosť o masakri v Katyni, za ktorý môže gestapo (*mid point 1,07,33*). Situáciu Jiří nezvláda a spácha samovraždu. Aňa pracuje vo fotoateliéri, ten navštívi sestra poručíka, ktorý zahynul v Katyni. Druhý akt sleduje tiež podpríbeh sestry zastreleného poručíka, leteckého konštruktéra.

AKT III - RESOLUTION

Aňa dostáva do rúk zápisník svojho muža (*2. bod zvratu – 1,39,55*), z ktorého sa v podrobnostiach dozvedá o vraždení poľských dôstojníkov v Katyňskom lese (*obr.6 – klimax*).

Obr. 5. Aňa presviedča manžela k úteku

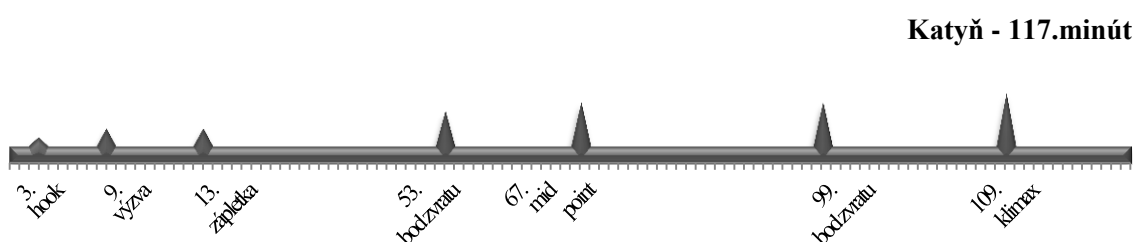
Obr. 6. Vraždenie poľskej inteligencie

Snímok Katyň zachytáva hlavný príbeh, ktorý opisuje obsadenie Poľska Ruskom aj Nemeckom, odvlčenie poľskej inteligencie, väznenie a následné vraždenie v Katyňskom lese, ako aj propagandu ruskej strany, násilie páchané Nemcami a ich vzájomné dohody s ruskou stranou a politické zmeny po skončení vojny. Akčný príbeh je dopĺňaný príbehmi hlavnej hrdinky Ani a jej manžela (tabuľka 5; graf 12), podpríbehmi ženy poľského generála, podpríbehom poručíka Jiřího, Agnešky, sestry zavraždeného poľského leteckého konštruktéra a ďalšími vedľajšími príbehmi.

Tab. 4. Trojaktová štruktúra filmu *Katyň* – akčný príbeh

Prvok štruktúry		Čas
háčik	útek Poliakov pred Rusmi aj Nemcami	0,03,09
výzva	Andrzej si píše denník o zajatí dôstojníkov	0,09,31
zápletka	poľskí dôstojníci sú odvážaní do zajatia	0,13,30
1.bod zvratu	generálova žena sa zoznamuje s vraždením v Katyni	0,53,08
mid point	propagandou Rusi obviňujú z vražd Nemecko	1,07,33
2.bod zvratu	Aňa dostáva do rúk denník svojho zavraždeného manžela	1,39,55
klimax	zabíjanie dôstojníkov nad masovým hrobom	1,49,22

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 11. Umiestnenie štruktúrnych bodov na časovej osi akčného príbehu filmu *Katyň*

Zdroj : Vlastné spracovanie

Tab.5. Trojaktová štruktúra príbehu *Ani a jej manžela rotmajstra Andrzeja*

Prvok štruktúry		čas
háčik	Aňa sa s dcérou ocitá na železničnom moste v dave ľudí, utekajúcimi pred Rusmi aj Nemcami	0,03,42
výzva	Aňa na stanici prehovára Andrzeja k úteku, on odmieta	0,11,24
zápletka	Jiří dáva sveter so svojim menom Andrzejovi	0,38,53
1.bod zvratu	Aňa je presvedčená, že jej muž stále žije	0,48,30
2.bod zvratu	poručík Jiří podáva Ani informácie o smrti jej muža	1,02,03
klimax	Aňa číta denník svojho muža, ktorý si písal v zajatí	1,39,02

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 12. Body trojaktovej štruktúry na vzťahovom príbehu vo filme *Katyň*

Zdroj : Vlastné spracovanie

8.2. Trojaktová štruktúra drámy *Nedodržený sľub* (dĺžka 129 min., 2009, réžia Jiří Chlumský, Slovensko / Česko / USA; tabuľka 6; graf 13)

AKT I - SETUP

Teaser scene predstavuje divákovi autentické dokumentárne zábery z druhej svetovej vojny. *Opening image* po titulkoch exponuje hlavného hrdinu v školskej lavici pri modlitbe. Exponovaná je celá rodina protagonistu Martina Friedmana v rodných Bánovciach nad Bebravou, vzťah katolíckych detí k židovským (obr. 7), prvé obavy slovenských Židov, prípady antisemitizmu, protižidovské zákony ako aj neúspešnosť židovskej obce v hľadaní podpory u prezidenta Jozefa Tisu. Expozícia pomenúva hlavnú tému a tou je vyhladzovanie Židov na Slovensku. V *háčiku*, v 5. minúte, Martin s otcom stretáva židovskú rodinu opúšťajúcu krajinu. Exponovaná je rodina Martina Friedmana, ktorá si dáva sľub, že sa o rok v rovnakom počte stretne (obr. 8). Martin túži hrať futbal (*vedomá túžba*) a preto sa rozhodne odísť do tábora v Seredi za Fredom Malherom. Jeho sen sa rozplýva v snahe zachrániť si holý život a prežiť (*podvedomá túžba*).

AKT - CONFRONTATION

V Seredi sa stretáva s kamarátom Fredom Malerom, môže tu hrať futbal, čo mu neskôr zachraňuje život, keď ho dôstojník SS na tomto základe vylúči z transportu (*mid point*). Z tábora sa ťažko chorý Martin po prekonaní zápalu pľúc dostáva do sanatória v Kvetnici. V druhom akte dostáva priestor vedľajší milostný príbeh. Po tom čo musí sanatórium opustiť, hľadá útočisko v kláštore s mentálne postihnutými ľuďmi. Ten je napadnutý davom

hľadajúcim Židov a Martin sa rozhodne z kláštora odísť (2.bod zvratu – 89.minúta). Vy-
hľadá partizánov, ku ktorým sa pridáva pod falošným menom.

AKT - RESOLUTION

Martinov cieľ prežiť vojnu (*podvedomá túžba*) sa naplňa, prináša mu poznanie krutosti vojny v *klimaxe*, kedy si uvedomí s akou nenávisťou zabíja Nemcov a aká je smrť zbytočná. Prichádza oslobodenie a Martin sa vracia do Bánoviec kde zisťuje, že ich dom pripadol inej rodine. Epilóg zobrazuje návrat Martina do rodného domu. Jeho takmer celá rodina je mŕtva okrem brata Mórica, za ktorým odchádza do Izraela. *Final image* ponúka pohľad na skutočného Martina Friedmana.

Obr. 7. Židovskí chlapci v kostole

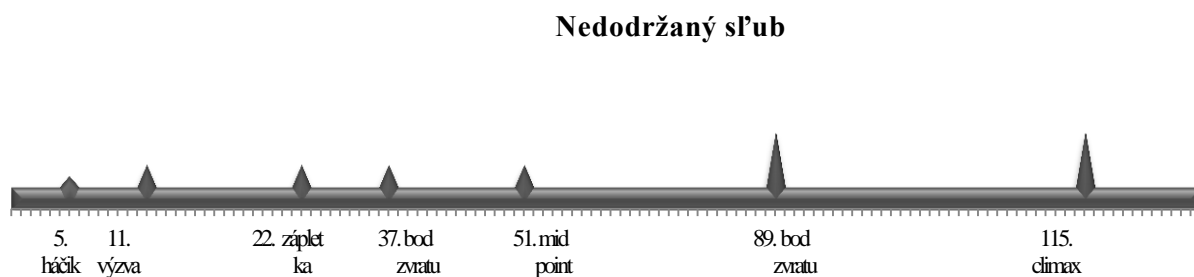
Obr. 8. Sľub rodiny o opätovnom stretnutí

Tab. 6. Trojaktová štruktúra filmu Nedodržený sľub

Prvok štruktúry		čas
háčik	útek slovenských židov do zahraničia	0,5,28
výzva	sľub rodiny , že sa opäť o rok všetci stretnú	0,11, 00
zápletk	otvorená nenávisť na futbalovom zápase v Biskupiciach	0,22,00
1.bod zvratu	príchod Martina do tábora v Seredi	0,37,00
mid point	nemecký dôstojník zachraňuje Martina pred transportom	0,51,31
2.bod zvratu	Martin odchádza z kláštora a mieni sa pridať k partizánom	1,29,29
klimax	Martin strieľa ako partizán do Nemcov a uvedomuje si nezmyselnosť svojho činu	1,55,24

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 13. Umiestnenie prvkov trojaktovej štruktúry drámy Nedodržený sľub

Zdroj : Vlastné spracovanie

8.3. Porovnanie prvkov filmov Katyň a Nedodržený sľub

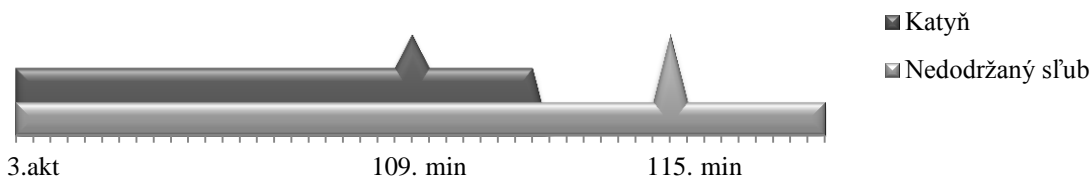
Inciting incident porovnávaných drám Katyň a Nedodržený sľub (graf 14). Vo filme Katyň prichádza už v 11.minúte, v Nedodržanom sľube o desať minút neskôr. Klimax v oboch filmoch sa nachádza na približne rovnakej pozícii (graf 15).

Graf 14. Umiestnenie inciting incident v prvom akte filmov Katyň a Nedodržený sľub

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 15. Umiestnenie klimaxu v treťom akte na časovej osi v treťom akte

Zdroj : Vlastné spracovanie

9 Obsah hororov Rec a Zlo

Slovenský film *Zlo* režiséra Petra Bebjaka ponúka príbeh trojice pátračov, ktorí hľadajú paranormálne javy. So zaujímavou výpoveďou sa im sám prihlási pán Bartoš, ktorý ich pozve do svojmu rozpadnutého a zanedbaného domu. Ich zvedavosť a chuť nájsť ďalšie fakty ich opäť donúti vrátiť sa do domu bez vedomia majiteľa. Nachádzajú strašné tajomstvo, zlo, ktoré postupne jedného pátrača za druhým zabíja. Horor *REC* je klasický zombie horor. Mladá reportérka Ángela sa s požiarnikmi dostáva na miesto hlásenia v jednom z obytných domov v meste, kde nachádzajú zakrvavenú ženu. Po napadnutí agresívnou ženou zisťujú, že sú uväznení v obytnom dome spolu s ďalšími vystrašenými obyvateľmi kvôli karanténe a neznámemu ochoreniu. Snažia sa z domu nielen utiecť, ale neskôr sa aj zachrániť pred zombie, ktorí ich napádajú a postupne sa všetci menia na monštrá. Ángela v závere s kameramanom odhaľuje tajomstvo a sama prichádza o život.

9.1. Trojaktová štruktúra hororu REC (dĺžka 78 minút, 2007, réžia Jaume Balagueró, Paco Plaza, Španielsko; tabuľka 7; graf 16)

AKT I SETUP

V *opening image* sa divák zoznamuje s hlavnou hrdinkou, reportérkou Angelou Vidal, ktorá sa predstavuje v relácii mapujúcej nočný život na požiarnickej stanici (obr. 9). Exponovaný je výjazd požiarnym autom, v ktorom hlavná hrdinka zoznamuje svojich televíznych divákov s celým dianím do okamihu, kedy spoločne prichádzajú na miesto hlásenia. Hasiči a polícia nachádza zakrvavenú ženu (13. minúta – háčik). V 14. minúte (*výzva – call to action*) žena drasticky napáda policajného dôstojníka. Ángela ako správna reportérka napriek námietkam všetko nakrúca a neskôr zisťuje, že je aj s ostatnými v dome uväznená kvôli karanténe. Zisťujú, že pod hrozbou smrti nesmú opustiť dom a sú v ňom uväznení (1. bod zvratu – 25. minúta).

AKT II CONFRONTATION

Hlavná hrdinka sa snaží stále nakrúcať materiál (*vedomá túžba*). Pokračuje v zbieraní materiálu a neskôr sa snaží zúfalo vo veľkej panike zachrániť si svoj život (*podvedomá túžba*). Napádani sú ďalší obyvatelia, ktorí sa postupne menia na agresívne mŕtvoly. Ostatní sa zúfalo snažia utiecť a zároveň hľadajú možnosť úniku (obr. 10).

AKT III RESOLUTION

V podkrovnom byte ja Ángela úplne vyčerpaná. Odhaľuje staré fotografie a články o posadnutom malom dievčatku. Odkrýva hrozivé tajomstvo o nákaze, ktorá z ľudí robí zombie. Jeden z nich zabije nakoniec aj Ángelinho kolegu, kameramana Pabla. *Prvý klimax* prichádza v podobe nájdenia znetvoreného dieťaťa na povale. *Druhý klimax* ponúka otvorený koniec filmu v podobe scény ležiacej Ángely, ktorá je ťahaná po zemi monštrum. Divák sleduje záber, ktorý nakrúti samotná Ángela. *Final image* ležiacej Ángely na zemi je v kontraste s veselým stand-upom v *opening image*. V epilógu odznie Ángelina veta: „Pablo musíš natáčať, za každou cenu.“ Snímok pracuje iba s akčným príbehom a sleduje iba hlavný príbeh podobne ako v horore Zlo.

Obr.9. Reportérka Ángela na stanici

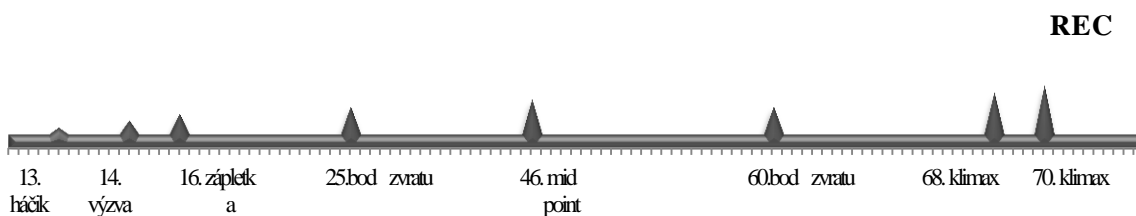
Obr.10. Ángela v záverečnej scéne

Tab. 7. Trojaktová štruktúra filmu REC

Prvok štruktúry		Čas
háčik	hasiči a štáb nachádzajú zakrvavenú ženu	0,13,07
výzva	agresívna žena brutálne napáda dôstojníka	0,14,02
zápletk	Ángela prichádza na to, že sú v dome väznení	0,16,21
1.bod zvratu	Ángela po snahách o únik a márných výzvach nesmie opustiť dom	0,25,05
mid point	štáb pri pátraní nakazeného dievčatka odhaľuje zmiznutie zastrelenej ženy	0,46,47
2.bod zvratu	Ángela sa ocitá v podkrovnom byte s nádejou na únik	1,00,16
klimax	štáb nachádza zombie ženu	1,08,52
klimax2	smrť Ángely	1, 10,24

Zdroj : Vlastné spracovanie

Graf 16. Umiestnenie štruktúrnych prvkov trojaktovej štruktúry vo filme Rec

Zdroj : Vlastné spracovanie

9.2. Trojaktová štruktúra filmu ZLO (dĺžka 75 min, 2012, réžia Peter Bebjak – Slovensko; Tabuľka 8; Graf 17)

AKT I - SETUP

Teaser scene (obr. 11) pomenúva žáner filmu thriller/horor. Utekajúci muž v panike, trasúce sa ruky snažiace sa nájsť správny kľúč od dverí. V prvom akte je exponovaná trojica mladých nadšencov pátrajúca po paranormálnych javoch. Pripravujú reportáž o hoteli, v ktorom sa dejú divné veci, prichádza telefonát od istého pána Bartoša, ktorý im navrhuje urobiť reportáž u neho v dome. Nakrúcajú v nemocnici, kde leží jeho zranený syn. V 14. minúte (*výzva*) Bartoš zabije svojho syna. Trojica nadšencov s Bartošom smeruje do jeho domu. Robia s ním reportáž, pri ktorej sa dejú zvláštne nevysvetliteľné veci (obr. 12). V 28. minúte sa mu vlámu do domu po tom, čo sú nespokojní s jeho výpoveďou (*inciting incident*).

AKT II - CONFRONTATION

Pátrači nachádzajú zakrvavené dvere a sú presvedčení, že Bartoš je čudák a že ich zavádza. Snažia sa zistiť niečo zaujímavé, nachádzajú zatvorené dvere s niekoľkými zámkami. V 41. minúte vydesení objavujú znetvorenú ženu v pivnici (*1. bod zvratu*). Bartoš sa vracia do domu a snaží sa dostať „zlo“ pod kontrolu.

AKT III - RESOLUTION

Pátrači bojujú o svoj život. Postupne sú jeden za druhým drasticky napádaní zlom a zomierajú. Prežije iba kameraman, ktorý sa snaží z domu utiecť. Po tom, čo sa mu to podarí si uvedomí, že zabudol kameru (*klimax – 1,13,18*) a vracia sa po ňu do domu, čo sa mu stáva osudným.

Obr. 11. Opening scene

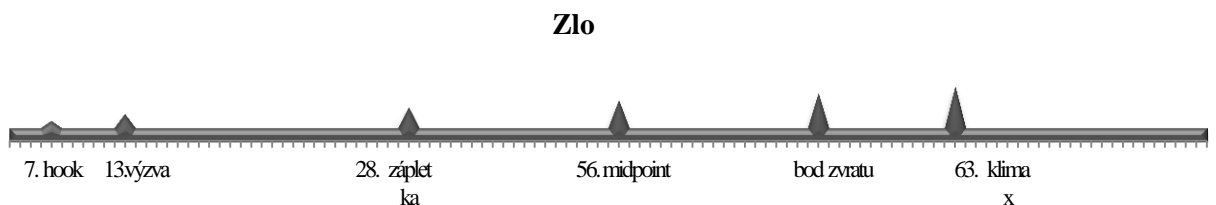
Obr. 12. Bartoš vo svojom dome

Tab. 8. Trojaktová štruktúra filmu Zlo

Prvok štruktúry		čas
háčik	„zjavenie“ dvoch dievčatiek pri točení reportáže v hoteli	0,7,38
výzva	Bartoš zabíja v nemocnici syna	0,13,47
zápletk	pátrači sa vracajú do domu Bartoša bez jeho vedomia	0,28,24
1.bod zvratu	nájdenie zombie ženy v pivnici domu	0,41,
2.bod zvratu	Andrej je posadnutý zlom	0,56,38
klimax	kameraman si uvedomí, že zabudol kameru v dome	1,13, 18

Zdroj : Vlastné spracovanie

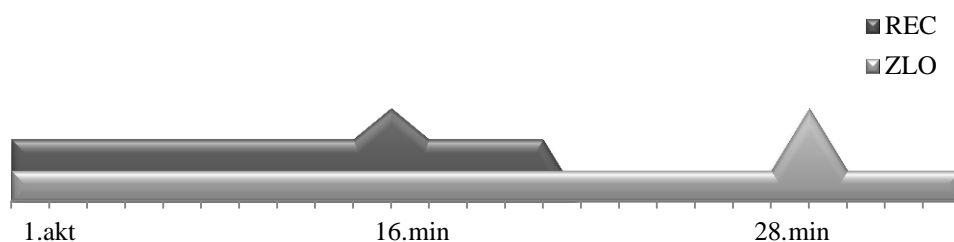
Graf 17. Umiestnenie štruktúrnych prvkov trojaktovej štruktúry vo filme Zlo

Zdroj : Vlastné spracovanie

9.3. Porovnanie prvkov filmov REC a ZLO

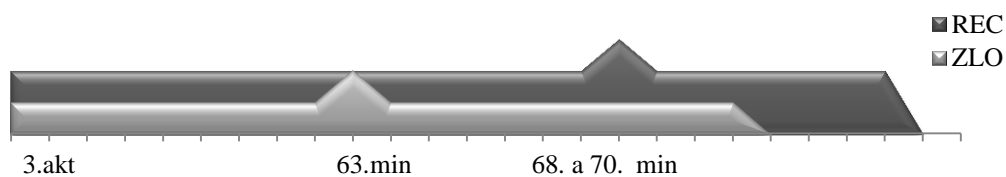
Graf 18. Umiestnenie inciting incident (zápletky) v prvom akte

Zdroj : Vlastné spracovanie

Inciting incident (zápletky) v horore Zlo prichádza takmer v polovici filmu (graf 18), čo dovedy ovplyvňuje divácku pozornosť. Pútavosť príbehu je vytvorená až v druhej polovici filmu, kde snímok funguje divácky oveľa zaujímavejšie ako v prvom akte. V horore REC sú prvky trojaktovej štruktúry rozmiestnené vo väčšom súlade so základom štruktúry, v REC prichádza zápletky oveľa skôr. V treťom akte je rozmiestnenie štruktúrnych bodov v porovnávaných dielach podobné. REC má dva možné klimaxy. V prvom filmový štáb odhaľuje tajomstvo choroby a znetvorenú ženu s dieťaťom. V druhom je to smrť protagonistky Ángely, ktorá napadnutie zombie sama nakrúti (graf 19).

Graf 19. Umiestnenie klimaxu v treťom akte

Zdroj : Vlastné spracovanie

10 záver

Trojaktová štruktúra a Aristotelova dráma ponúkajú podobné princípy vo filmových príbehoch. V konkrétnych bodoch ale sledujú vlastné postupy za účelom rovnakého záveru, pútavé rozprávanie, vyvrcholenie, klimax či katarziu.

Množstvo štruktúrálnych bodov trojaktovej štruktúry v snímke môže závisieť od žánrového ladenia filmu, môžu byť duplicitné alebo absentovať. V dráme *Katyň* je množstvo bodov trojaktovej štruktúry aplikovaných jednak na akčný - hlavný príbeh, vzťahový príbeh a množstvo vedľajších príbehov. Správnym umiestnením podporujú emočnú stránku hlavného príbehu, dokresľujú atmosféru, filozofiu filmu a vedú diváka až ku katarzii. V porovnaní s hororovým žánrom je množstvo prvkov trojaktovej štruktúry uplatnených jednoduchšie a skromnejšie. Dej sa v porovnávaných dielach sústreďuje iba na akčný príbeh. Je predpokladateľné, že vo filme môžu niektoré prvky chýbať (mid point) bez toho, aby narúšali filmové rozprávanie a jeho pútavosť.

Trojaktová štruktúra mala a má svoj vývin, stále sleduje zdokonaľovanie používaných prostriedkov vo filmovom príbehu a umiestnení prvkov v príbehu. Európska kinematografia rovnako sleduje prepracovanosť trojaktovej štruktúry, i keď väčšinovým výsledkom nie je ukázanie hrdinu v novom svetle po tom, čo zmúdreľ a v happy ende, ale záverom je tvrdý dopad, ktorý ani v tomto bode nepopiera fungovanie trojaktovej štruktúry. Ak ale umiestnenie niektorého z bodov bolo posunutých a nekorešpondovalo z predpokladanou štruktúrou, má to za následok stratu záujmu diváka a odvrátenie jeho pozornosti (prvá polovica filmu *Zlo*).

Trojaktová štruktúra v prípade európskej kinematografie ponúka prísľub diváckeho záujmu. Vzhľadom k samotným príbehom a ladeniu filmu, nejde cestou kalkulácie a k okamžitému závratnému úspechu.

Bibliografia:

GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Praktická dramaturgia. Bratislava, Školfilm 2005, ISBN 80-96942.

BORDWELL, D. - THOMPSNOVÁ, K.: Dejiny Filmu, Praha, AMU/NLN 2007, ISBN: 978-80-7106-8.

LABÍK, L. : Dramaturgia strihovej skladby, ISBN 978-80-87500-30-9.

FIELD, S. : Jak napsat dobrý scénár, 1994, ISBN : 80-87067-65-7.

Filmové zdroje:

www.postavy.cz [26.01.2014]

www.csfz.cz [28.01.2014]

www.wjff.pl/galeria/2007/filmy/katyn.jpg , ranylt.wordpress.com/2010/01/07/katyn/ [11.2.2014]

www.kinema.sk [11.02.2014]

www.csfd.cz [11.02.2014]

kino.server.sk [11.02.2014]

www.stiahnito.sk [11.02.2014]

dnaproductio.sk [11.02.2014]

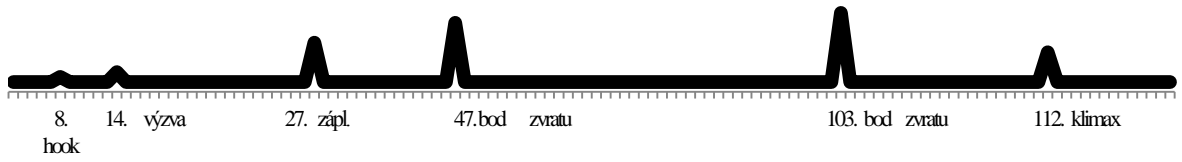
Zoznam príloh

P I Grafické porovnanie trojaktovej štruktúry vybraných diel

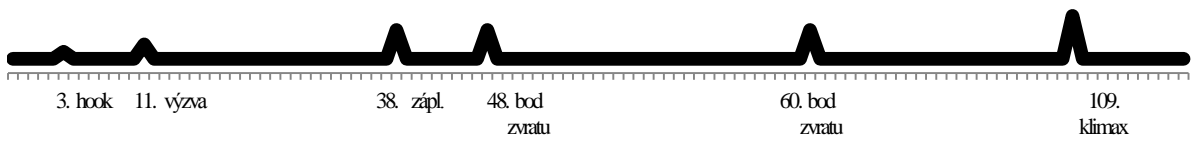
P II Grafické porovnanie trojaktovej štruktúry vybraných diel

PI

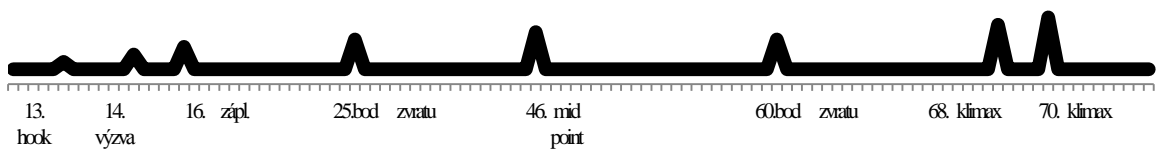
Agora

Katyně - vztáhový příběh Ani a jej manžela

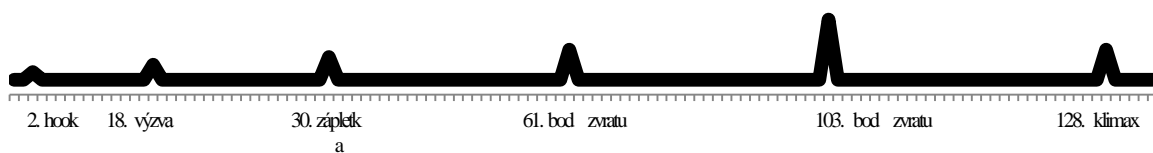

REC

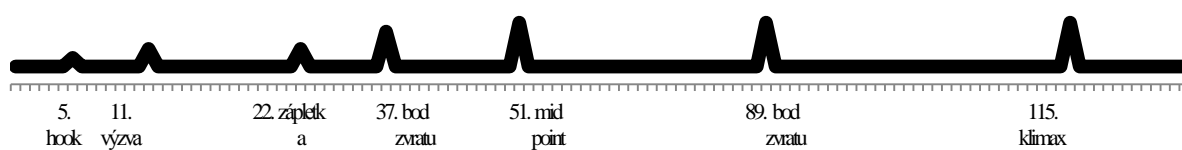

P II

Bathory

Nedodržený sľub

Zlo

